

MAGYAR IZRAELITA.

Előfizetési feltételek:

Pesten házhozordással, vidékre postai szétküldéssel.

Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.

Szerkesztői iroda

Ujtér 2-dik szám, 2-ik emelet.

Kiadó hivatal:

Lipótvárosi templomtér 6 sz.

Megjelenik minden pénteken egy egész íven.

Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon felül egy fél hasábos petitsor után 3 kr. számítatik.

Teljesszámu példányokkal még szolgálhatunk.

Unificatio és dualismus.

(Fmt.) A politikai mozgalmak ezen vezényszavai kezdenek szerepelni hitközségi életünk szerényebb körében is.

Az első eredmény, mivel vitatárgyaink ezen kelletlen szaporodása megajándékozott, töménytelen zavar, mely a hitfelekezettünk körében egymással régen küzdő mindkét irány követőit, a régi tántorithatlan tisztelőinek, úgy mint a korrallal haladni kívánóknak táborát ellentétes felekezetekre osztja.

Oda jutottunk, hogy ha az egységes községet pártoljuk a sz. fehérvári értelmiséggel, Nagyváradon feljajdulnak azok, kik a korrallal haladni kívánván külön községet alakítottak; ha pedig a nagyváradiak elszakadását pártoljuk, Sz. Fehérváron azok fognak szavunkra hivatkozhatni, kik a „kizárólagos igazhitűség“ nevében kívának a létező községi kötelékből kibontakozni.

Van épen e zavarban mégis egy megnyugtató jelenség, az, hogy az itt ott kárhuzatos elkeseredettséggel folytatott vita épen nincsen kapcsolatban szent vallásunk elveivel, s nem tulajdonképi valláskérdés!

Mert lehet valaki a legkétségtelenebb „orthodox“, akár az „egységes hitközség“, akár a „különválás“ zászlai alatt álljon, és viszont a „reformer“ is úgy az egyik mint a másik táborban küzdhet; — példát nyujtanak mindkettőre nézve épen Nagyvárad és Sz. Fehérvár.

Ebből tehát először is az következik, hogy e kérdés szimává semmi esetre sem fejlődhetik, s hogy csak a községi kötelék egységéről, nem pedig a hitegységről van szó.

Másodszor, s ezt jó lesz megjegyezni, épen mert nem a hitvallásra nézve, hanem egyedül a községi rendezet mellékes kérdésére nézve ágaznak el a vélemények, büns tuhhajtásban leledzenek, Istenről megfélekedett elvetemedettséget tanusítanak mindazok, kik a világi hatóságokhoz intézett folyamodásaikban, és nemtelen diadalünnepeiknél személyes vágyaik palástolására, és saját testvéreik megrontására az Ur szent nevével, a vallás kegyeletos zászlájával üznek istentelen visszaélést!

S épen mert a dolog így áll, mert e mozgalmak hitegységünket egyáltalában nem veszélyeztetik, s mert

azok nem valláselvek körül forognak, teljes elfogulatlansággal és nagyobb határozottsággal nyilatkozhatunk mi is, és mondhatjuk el tartózkodás nélkül véleményünket.

Mi sem nem tekinthetjük az igazhitűség conditio sine qua non-jának a községi kötelék egységes voltát, sem nem helyeselhetjük feltétlenül azt, ha alapos ok nélkül daraboltatnak fel a községek.

Bennünket egy főelv vezérel e kérdésben, és ez az, hogy a vallás terén szabad legkevésbé akár az egyik, akár a másik irány képviselőinek lelkiismeretén kényszerítve elkövetnünk, mely elvet épen nekünk izraelitáknak, kik az államhatalom irányában mindig a vallásszabadság magasra eszméjére hivatkozunk, kell legfőbbképen szentül tartanunk.

Imádkozzék kiki meggyőződése szerént orgonaszó és karének mellett, vagy a nélkül, hallgasson hitszónoklatot vagy derását, azért nem szükség egymásra anathemát szórunk, azért zsidó marad mindkét párt, és békén férhet meg egymás mellett ugyanazon község kötelékében.

Büszkén utalunk a fővárosi, a pesti hitközségre, mint e tekintetben is mintaközségre, hol évek óta van két külön imaház külön istentiszteleti renddel, a nélkül hogy ez a testvérietlen viszálynak lett volna magva, a nélkül hogy ez a hitközség tagjait megakadályozta volna abban, hogy mint ugyanazon hitfelekezet tagjai, ugyanazon hitközség közös kötelékében közös erővel fejlesztenék közös művelődési és jótékonyági intézeteiket!

Szolgáljon ez például a többi hazai hitközségeknek is, — elégíttessék ki mindkét párt méltányos igénye az istentiszteleti rendre nézve, és a községi kötelék egysége meg lesz mentve, a béke és testvéri szeretet tartósan helyreállítva!

De viszont hol a szenvedélyesség, a kedélyek izgatottsága, az egymás iránti szeretetlenség oly fokra hágott, hogy a kölcsönös igények ezen méltányos kiegyeztetése lehetlenné lesz, a mi kétségtelenül szintén megeshetik, akkor, ezt sem késünk kinyilatkoztatni, sokkal üdvösebbnek tartjuk a kettéválást, mint a kényszerített együttmaradást, mely ily esetekben csak megörökítésére

gáland a vallásosságot és erkölcsiséget végromlással fenyegető viszályoknak!

Igen közel van előttünk e részben is a példa. Az ágostai hitvallásnak Pesten három külön községet képeznek, magyart, németet és tótot; a reformátusoknál épen most van alakulóban egy külön ajku község, s a régi magyar község nem csak nem ellenzi ezt, hanem testvéri szeretettel mindenképen istápolja az alakulási törekvéseket.

Fogja-e valaki azért azt mondani, hogy ezek nem jó protestánsok? miként nem jól cselekszik azt, hogy testvéri szeretettel karolják át egymást?

Vagy tán a mi vallásunk volna épen az, mely hiveit gyűlöletre, rágalomra készíti? — vessenek számot lelkiismeretükkel azok, kik az Isten nagyobb dicsőségére — mint ők mondják — sütik a türelmetlenség, a szűkbeklűség ezen bélyegét Mózes szent vallására!

Az ily áron kivivott egységnél jobb, százszorta, ezerszerte jobb a teljes szakadás, habár iskoláink és jótékonyági intézeteink a község erejének ezen szétforgácsolása által tagadhatlanul vesztenek.

Sőt azt hisszük, miután ezen intézetek a vitának nem tárgyai, azok tekintetében az érdekegység idővel érvényre jutand, s épen a szakadás fog a szenvedélyek csilapultával, az egyesülésre vezetni!

És ezért nehogy örökös legyen közöttünk a gyűlölet, nem roszaljuk azok eljárását, kik oly esetekben, midőn az együttlét az egyik vagy másik fél vallásbeli lelkiismeretének erőszakolása nélkül lehetlen, külön község alakításához folyamodnak, ha ugyan a tagok száma oly jelentékeny vagy áldozatkész, hogy külön imaházat stb. fentartani képesek.

Jól tudjuk, azon ellenvetést teendik itt némelyek, miszerént mindenütt lehetővé tétetik így az, hogy egy pár ember külön község képezésének ürügye alatt magát a községi terhek viselése alól kivonja, és hogy semmi biztosíték sem volna azon határok szentültartása iránt, melyeken az istentiszteleti rend megállapításánál, a nélkül hogy hitszakadássá válják, tullepni nem szabad.

Ez igaz! De mit bizonyít ez egyebet, mint a mit már más alkalommal is kifejtettünk, hogy nem nélkülözhetjük tovább az autonomikus hitalkotmányt, a központi hatóságot, mely illetékes bírāja legyen a fölmerülő igények méltányos vagy tulságos voltának!

Elmondtuk véleményünket e napi kérdés felett; — még egyre kívánjuk emlékeztetni azokat, kik Mózes vallásának nevében testvérgyűlöletet, hamis vádaskodást, cégeres rágalalmazást gyakorolnak, emlékeztetjük őket szent vallásunknak, melyet káromló ajkaikon hordoznak, azon magasztos igéjére: Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!

Szemle.

(Fmt.) A napi sajtónak több oly nyilatkozatát kell ez alkalommal registrálnunk, melyek minket közelebről érdekelnek.

Első helyen a „Wanderer“-t említjük, melyben gr. Zay Károly ír egy terjedelmes cikket, „a zsidók teljes emancipációja“ cím alatt.

A nemes gróf megjegyzi, hogy ha a magyar kérdést most szabadon megvitatni nem is lehet, annak egyik részéről, a zsidókérdésről háborítlanul nyilatkozhatik a sajtó; — a mit mi is ismételten mondtunk már, s mit hazai nagy lapjaink csakugyan tekintetbe vehetnének.

Gróf Zay a magyarhoni izraeliták teljes egyenjogósítása mellett nyilatkozik, érvei nem újak, de annál alaposabbak, s óhajtható lett volna, hogy egyik vagy másik befolyásosabb magyar közlöny e cikket hasábjai-
ba átvette volna.

A mi lapunkban, csak a sokszor mondottaknak lenne ez ismétlése, de a cikk végszavait szószerénti fordításban mutatványul ide igtatjuk.

Mi ugy hisszük, mond gróf Zay, hogy e néhány igénytelen sor elégséges arra nézve, hogy mindazokat, kik az igazság felfogására képesek és azt felfogni akarják is, meggyőzzék arról, miszerént mindaddig, mig minden keresztény állam nem részesíti a zsidókat feltétlenül az eszes és halhatatlan lényeket megillető minden jogban, mig ezek a polgári életbe, a társadalmi kötelékbe a szó igazi értelmében fel nem vétetnek, mindaddig a kereszténység elvei fölötti nagyszavu ömlengések nem egyebek üres frázisoknál, melyek nem sokára senkit sem fognak többé megkábíthatni!

Térjünk át más tárgyra.

A pesti kereskedői testület Ullmann Károly urat, köztisztületben álló mózesvallásu tagját váltótörvénszéki ülnökké elválasztotta.

A „Magyarország“ erre vonatkozólag egy cikket hozott, melyből megértjük, hogy többen azon kérdést tették, vajon a fenálló magyar törvényekkel is megegyeztethető-e ezen választás, vagy sem?

A „Magyarország“ tehát a tételes magyar törvény szempontjából igyekszik bebizonyítani a választás legalitását; de mit mi eme bizonyításnál is többre becsülünk, az a „Magyarország“ szerkesztőjének megjegyzése, melyben inti a váltótörvénszéket, hogy ez uttal ne alkalmazza a végletig vitt legalitást, mert a fenforgó kérdés a civilisatio kérdése is, s mert annak liberalis eldöntése a nemzet képviselőinek szellemében történhetik meg.

A Magyarországból megtudjuk még azt is, hogy a zsidó kereskedői ülnökök választásában az eperjesi kereskedői testületé az elsőség. Erről nincs tudomásunk, de azt tudjuk, hogy Aradon két mózesvallásu ülnök van, kik a nm. m. kir. udvari kancellária által is megerősítették, és hivatalukban működnek is.

Nevezetes az, hogy ekként minálunk már az emancipatio előtt bocsájtatunk a birói hivatalokhoz (a kereskedői ülnök a magyar törvény szerént teljes jogu bírāja a váltótörvénszékeknek), mig máshol még az emancipatio után is, épen a birói hivatalokhoz való bocsájtás képezi a leghevesebb küzdelmek tárgyát.

A nagyváradai magyar-zsidó-köztség felfüggesztéséről szólván a „Neuzeit“, roszalja azt, hogy a köztség címébe a „magyar“ szót vette fel, miben ő politikai tüntetést lát.

Bécsi kollegánk e nézete kissé igen is fura. A pesti evangelicusok rég idő óta három községet képeznek, egy magyar, német s egy tót községet, s még senkinek sem jutott eszébe e megnevezésben mást mint az istentiszteleti nyelvnek közelebbi jelzését keresni és látni. A „Neuzeit“ bizonyosan velünk együtt jól tudja, hogy az ugynevezett „Kar templomokat“ nem csak német templomoknak nevezték sokáig, hanem hogy e megnevezés még most is hallható imitt amott. Mit mondana a bécsi collega, ha valaki e megnevezésben szántsándékos tüntetést keresne a német kormány, a centralizatió, a bécsi reichsrath mellett? Figyelmeztetjük a latin példaszóra: „quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris“. A „magyar“ epitheton csupán az istentisztelet nyelvét határozza meg, a ki benne mást keres, az találhat bár minden kákán csomót, hanem itt bizony vizslatermészete, akár mint erőlködik is, cserben fogja őt hagyni. Egyébiránt kinek a pap kinek a papné. Habeat sibi!

Ugyancsak a „Neuzeit“ pesti levelezője kikel azon indítványunk ellen, hogy a pesti magyar hitszónoki állomás az iskolai igazgató hivatalával köttessék össze. — Ezen indítványnak levelező szerént első következménye az, hogy tanítóink nem pártolhatják a hitfelekezeti autonómiát. — A mi egyszerű eszünkkel, mi tagadás benne, nem érjük fel ezt a sublimis logikát! — Legyen meggyőződve levelező ur, hogy mi az iskolát ép oly fontos intézménynek tartjuk mint jómaga, s hogy nem tettük volna indítványunkat, ha annak tekintetében meggyőződésünk mellett, mások példaira is nem hivatkozhatnánk. A helyhatóságok és a kormány is többnyire lelkészek kezeibe tették a hitfelekezeti iskolák igazgatóságát, és ezt sokan igen természetesnek találják. Miért kelljen ennek épen nálunk zsidóknál, vagy épen Pesten másként lennie, levelező ur meg nem mondja, mi pedig fájdalom, nem tudjuk.

Jelen szemlénk záradékaul még egy nyilatkozatot választunk, mely külföldi viszonyokra vonatkozik ugyan, de mindamellert érdekelni fogja olvasóinkat.

Bethmann-Hollveg, az időközben lelépett porosz cultusminister a berlini követek házában oda nyilatkozott, hogy egyedül a pogányság, a zsidóság, és az atheismus intoleransok, üldözők.

Felszólíttatván, hogy e nyilatkozatát vonja vissza, Bethman-Hollveg ur a következő levelet intézte Dr. Veithez, mely levél a Berl. Allg. Zeitungban kinyomattatott.

A levél így hangzik:

Tekintetességednek f. hó 8-án kelt szives sorai, a fenforgó félreértést még felvilágosítatlannak mondják, és miután egy általam nagyrabecsült férfinak, és azon körnek ítélete, melyhez ő tartozik, rám nézve nem közönyös, a közügyek váratlan fordulata pedig megfosztott az alkalomtól e félreértést a parlamentararis viták folytatásá-

nál felderíthetni, ezt az első szabad pillanat felhasználásával írásban kell még egyszer megkísértenem.

Ismételtem tehát, hogy azon szavak, melyeket f. hó 4-én a ministeri padról mondtam, rövidségükben talán kétértelműek voltak, de a jelenkor zsidó községre valójában nem vonatkoztak, s nem is vonatkozhattak, miután azok, mint 1860-ik évi april 25-én tett nyilatkozatom, melyre emlékeztettek, a régi kornak egy más vallásformáját a pogányságot állították melléje.

Hogy nem volt szándékomban az ó szövetség vallására bélyeget sütni, hogy én annak őszinte csodálója vagyok, azt ön előtt, mint theologiai tudományossággal bíró férfiú előtt, ki álláspontomat ismeri, erősítetnem felesleges. De világosan is ki akarom jelenteni, hogy Mózes törvényeinek ön által hivatkozott idomos, az ókor minden más törvényei közül kiváló rendelkezései az idegenek iránt, (Lev. 29, 33 kk.) a szolgák iránt, és mások ismereteseik előtt, és elismerésemnek voltak mindig örvendetes tárgyai.

Mindamellert azon nézetben vagyok, hogy az ó szövetség theokrátiája, mert az álladalmat alája rendelte a vallásnak, a türelmességet és vallásszabadságot nem ismerhette, a hittől való elszakadást, (Deut. 13, 6 kk.) a könnyelműen ejtett átkot, (Lev. 24, 10) a szombat legcsekélyebb megsértését, (Num. 15, 32 kk.) és a vallási törvények elleni más szándékos kihágásokat halállal büntetni kényserült.

A pogányságnak ámbár, minden más tekintetben a zsidóságnak sokkal alatta állott, szinte intoleransnak kellett lennie, mert nála a vallás álladalmi ügy volt.

A kereszténységgel jelent meg a vallás először a világtörténetben önállólag az állam irányában, és miután, ámbár egyszerűen mint az igazság igazolja magát, csak a szellem fegyverei, a szabad meggyőződés által akar uralkodni, alapját tette le a vallásszabadságnak és tolerantiának, melyek igaz hogy csak napjainkban kezdenek megvalósulni.

A középkori türelmetlenség maradékaihoz, melyek többszörösen ragadnak még rajta, hozzájárul jelenben türelmetlensége a hitetlenségnek, az atheismusnak, melyet mint a legújabb kor elvetemült szüleményét, úgy hiszem, eléggé határozottan különböztettem meg az ókor tökéletlenségeitől.

Óhajtom, hogy ezen magyarázat önben, s ha, mint kívánom kell, ön azt közzéteszi, tágabb körökben is azon meggyőződést érlelje meg, miszerént hitem leghatározottabb vallása mellett, távol van tőlem minden szeretetlen ítélet másként gondolkozók felől. Berlinben, 1862. évi március 12-én. Bethmann-Hollveg, szolg. kiv. államminister.

Tekintetes Dr. Veit M. urnak helyben.

Ez a minister ur öngazolása. Valeat quantum valere potest.

TÁRCA.

A magyar izraelita.

III.

(Özvegy asszony és fia. — Zsidó leány szerelme. — Áiren sámesz. — Virág Marci az árendás fia. — Huzzad Ambrus, disznót adok! — Hogyan mulat az öreg zsidó. — A bolond Chájem meg a sánta Zélig. — Nótáros uram toasztjai. — A zene szól. — Legyenek boldogok. —)

Innen-onnan huszonöt éves lesz már. — Koppel sógor azt a tréfát is mondta, hogy mire másodszor lesz barmicvah, menyecské legyen a háznál. És anyja is mióta nógatja, hadd érné meg már egyszer azt a boldogságot. Napjai meg vannak számlálva, hozzou neki menyet a házhoz — mennyet a házba s beléje anyagokat, mosolygó, piros arcú, kócos, beszédes unokákat. Mit késik? Hisz meglelt, szép, derék ember.

— Atyád, az édenben nyugodjék, megáld érte, ha nem sokára hozod ősz fejemre ezt a szchijét. Menj, nézz körül a környék leányai között s válaszz. Válaszsz eszed szerint, okosan. Azt hiszed csak a szegényben akad szép és jó? Van gazdag lány is szép és jó. Eredj, próbáld meg. A roshakol is szerencséjének tarthatja ha átléped küszöbét. Öregatyád apja ros-medinah volt, különb családból származol mint akármelyik balbószja a községnek. Miért? Azért mert nincs 20.000 frtod? Lesz. Tudom lesz. Az Örökkévaló szeret mert tiszteletben tartod anyádat, mert hüségés istápom vagy. Sadchen nem kell? Jó, eredj magad, ember vagy te magad is. Ansl Telek fölveszi akárkivel. A Sipos Fannija, megint a Sipos Fannija! Ansl édes fiam, legyen eszed. Tudom, tudom; szép lány, jó gazdasszony, jól neveli kis testvéreit; de látod — szegény. Ha olyan is mint a harapás kenyér, de mikor nincs pénze. — Chalilah, én meg nem akarom bántani, vétket ne kövessék el! Hogy magam is csak szegénynek mentem férjhez? Ó lelkem, de más idők is jártak akkor! Milyen olcsóságban éltünk. Hogy gazdag lányra többet kellene költened — bizd azt rám. Megint az a Fanni! Száz esztendeig élj gyermekem, de mit akarsz vele? Elvenni akarod? Gondold meg magad, még őt eleven síró testvérje van. Csak három? Hát három, azért még mindig több mint a mennyit elbirsz. Pibenni akarok, eleget dolgoztam. Igazán nagyon szereted? Nagyon szereted? Nem lehetnél mássai boldog? Csak úgy képezed, ismerem én az ilyen — no, no. Nem szólok többet egy hangot sem. Vedd el, boldogulj vele, nem ellenzem, hanem aztán siess, siess, siess. Hadd el, neked a roshakol lányát is odadták volna. A te neved Ansl Telek, te nagy kereső, merő vas és acél vagy!

Ezzel özvegy Telekné levevé orráról a pápaszemet, fogasra akasztá Ansl köpenyegét, melynek gallérja alá uj belést varrt, és utnak ereszté fiát, szemefényét, mindenét e világon. A boltajtóból hosszan nézett a deli férfi után, ki gyorsan haladt az alszög felé s a fák között csakhamar eltűnt.

— Gyémántom! Tölgyfám! Áld meg őt Uram és legyen Neked dicsőség a mennyben és a földön! —

A Sipos Fannija ott ült az ablakban. Ujjai vászondarabot ráncoltak keskeny fodrokba. A szaporátlan munka haladt mint a öntözték volna — s talán öntözték is, meleg, keserű könnyvel. — Ugy rebesgették is már az asszonyok, hogy az kit szeret, más után jár; hiában nevelte volna hát benne a szerelem mindazt, mi agyát, szívét eltölté? Minek is fogadta szívébe, ha utána haszta-

lan eped? Anyja nagyravágyó, az soha nem adja beleegyezését. Ansl ugyan azt mondta, ha őt nem veheti el, inkább meg sem házasodik. És úgy szerette, oly kimondhatlanul, amint csak zsidó leány szerethet. Az utósó hétben, hogy a kósza hir fülét érte, egészen megzavarodott s mi tagadás benne, még a házrend is megszenvedett alatta. Megtörtént rajta, hogy az ágytakaróval terített asztalhoz, hogy a rántást ott feledte a lábasban, míg a főzőkanalat a nagy fazékban forgatá meg, pedig csak amolyan közönséges kutviz forrott benne. Kis bugát elszidta pajkos Sándornak, pedig oly szeliden játszott a padkán babájával; a zilált haju, zajos fiut pedig, ki a szegről lerántott havdalaht használva ostorul a nagy esernyön lovagolta körül a szobát, minden percben legalább is kétszer édes kis Szidijének mondá, vagy — de minek rajzoljam tovább az ily ismert fonákságot, mikor ugyis közös tulajdona az minden szerelmes lánynak, akár zsidó, akár keresztény legyen.

Az udvaron léptek nesze, majd csengő férfi hang kérdi: ki van itthon? Fanni felsikolt, eléje röptülne, nyakába borulna s a benyitó Anslt közönyösen fogadja, pedig szíve halálos sebességgel ver.

— Tudod ilyenkor édes atyám nincs itthon. Mintha délután nem érnél rá; a szomszédoknak ugyis eljár már a szája. Ha anyád tudná hol öled az időt, a helyt hogy dolgaid után látnál. — Mit akarsz nálunk? Menj inkább vizitbe a gyapjuzsák lányához, az klavirozni is tud és selyem ruhában jár. Ugyis beszélnek már a városban, hogy megkéred. Vedd el, én tölem akár aranyba foglalhatod. Ugyis oda készülsz, egész ünnepi arccal léptél be; tán szagos vizet is öntöttél zsebbevalódba; ha kifogytál belőle adhatok én, még hozzá sem nyultam ahoz a cifra tüveghez mit Pestről hoztál.

Ansl rámercedzett a lányra, kit nem látott még ily ingerültnek.

Fanni arca égett, ujjával köténytét összegyűrte. Keblének hatalmas hullámlása elárulá azon tusát, melyet vívott.

Szerencsére a szerelem ha egyrészt vak, másrészt meg mindent lát és mindent megért.

— S ha Ansl Telek azért jönne, hogy a Sipos Fanniját ünnepélyesen kérje meg feleségül, azt a Fannit kit ő úgy szeret mint saját életét, ki nélkül ő el nem lehet? Anyám beleegyezett s ha úgy akarod te is — elveszlek, egy pár lehetünk. Add ide jó kezdet és ne evődjél. Én sohasem szerettem kívüléd más lányt, te tudod legjobban. Nézz rám és ne vess.

Fanni elhalványult és szívéhez kapott — majd édes zokogással hajta fejét a barna zsidólegény vállára. A váratlan öröme elnémitá s csak szívének hangos dobbanásai hirdetéek boldogságát. Ansl két kezével fogá meg a szép gyermek fejét és habos szöghajára hosszú, forró csókot nyomott.

Szidike lábánál fogva hurcolta a babát s odafurakodva az ifju pár közé, váltig azt bajtja hogy őt is csokolják meg, meg a „kisasszonyt“ is. Az eleven Sándorka nagykomolyan nézte a jelenetet és el nem tudá képzelni vajon Ansl bácsi hogy is nem ő vele foglalkozik ma, mikor mindannyiszor hogy a házhoz jött ugy elpajtaszkodtak egymással.

— Ha reb Eliah nem ellenzi, adjuk össze őket. Az ég áldása legyen rajtok, bizony Isten gyönyörű „egy pár nép“.

E szókkal özvegy Telekné, ki reb Eliahval lépett a szobába, betevé maga után az ajtót és élvezettel nézte a jelenetet. Aztán mosolyogva megállt a szerelmesek előtt, kik csak a zajra ocsudtak föl a varázslatból.

— Látod anyám magad is, mi szeretjük egymást. Eredj Fanni öleld meg anyámat. Ő jó asszony és fiának feleségét szeretni fogja mint édes lányát. Ugy-e anyám? Reb Eliah, apám, adja rám áldását. Meg fogom becsülni gyermekét.

A csendes, öreg zsidó rátevé reszkető kezét Ansl fejére, megölelte őt és drága fiának szólította.

Boldog emberekről hamar mulik az idő s dacára ennek a mátkaság hat hónapja, szerelmes szívőknek, „hat nehéz esztendő“.

Végre, végre! Holnap lesz az esküvő.

Áiren samesz házról házra jár invitálni. Már kora reggel nyakába vette a falut, arca már messziről hívólag mosolyog felénk. Kezében hosszú, vékony tölgyfabunkó, melylyel a kutyákat veri el magától, mert ezek is haragszanak a zsidóra. Utfélen megmegáll, magával beszél, egy hosszú katalogusból akarván eligazodni a meghívások körül térben időben mikép gazdálkodhatnék legjobban, községi hivatala folytán úgy sem jutván neki egyébből gazdálkodhatni.

Minket is barátságosan meghi. Menjünk el hát mi is.

Ősz van, a nap épen lemenőben és végsugaraival reb Eliah házát is megaranyozza, melynek kerületlen udvarán nagy sátor van kifeszítve.

A templomból jönnek épen.

A vonat élén a falubeli cigányok, ezeknek élén Ádám, ki a paradicsomban ha nem is, de bandájában első ember; Ádám előtt meg Marci, az árendás nyalka fia, ki ugyancsak rakja a verbungost. Sarkantyuja versenyt szól a muzsikával. Zeng a hegedű, a cimbalom se mondja rosszul, rikolt a klárínét, zörög a kis bőgő. Virág Marci nagyokat kurjant, táncol mint a tűzes eső, csakugy porzik alatta az út. Panyókára vetett dolmányát rangosan kötött tarka selyemkendő tartja, darutollas süvegje vállalkozóan jobb fülére van eresztve és háttal táncol a falu felé, szemközt a cigánynyal, ki úgy huzza hogy a szeme is majd kidől belé. Tudja hogy a „Marci teins ur“ ha virágos kedvében van, nem nagyon nézegeti ötös vagy tizes bankó akad-e a kezébe. Zsidó létére is igazi magyar gyerek, ki ottkűnn nőtt fel a pusztán. A jó szabad levegővel magába szívta azt mi legjobb a zsidóban és mi legszebb a magyarban. Urfi természetének ellenére is szemes, szemességének dacára is bőkezű — annak idején, pengő sarkantyuja mellett sem felejt el, hogy szombaton tinnep van. Azt állítják ugyan hogy e szent napon szivart is láttak már szájában, hanem ez csak amolyan rágalom, mert Marci pipázni szokott, sallangos, cifra tajték-pipából. Most is oda van tűzve a süveg mellé; egy disznórádással odaigéri Ádámnak, csak kedvére húzza.

A vonat a ház elé ért már. Az örömapa és örömanya beki-szérik az uj párt.

A sátor alatt meg van terítve. Áiren samesz azt sem tudja hova legyen a nagy munkától. Felesége ott fűz a konyhán, neki a tálalást kell vezérelni, a vendégeket megkínálni, mi különben fölösleges munka. Nem győzi elriasztgatni azt a ménkü sok gyereket, kik mint verebek a morzsára, a hesgetés után annál sürűbben jelennek meg ismét. Az öreg ötésekkel összetakolt hamvasok résein és lyukain, kíváncsi szemek kandikáltak a hevenyészett terem beljébe.

A lakadalmas nép örege apraja megszállta az asztalokat és követének el oly pusztítást a sült és főtt pontyokban és csukákban, hogy alig maradt fen hirmondónak egykét kiaknázott halfő, melyek megadással uszkáltak a fűszeres lében, pedig még ezelőtt vagy két órával a közel Tisza szöke vizében fölpritatlanul viakándoztak. Nem mondhatnám hogy szebb sorsa jutott a pújka peccsenyének s kénytelen vagyok bevallani miszerint a libasült is hasonló véget ért, valamint a több rendbeli sütemények is csak „minden husok utján mentek“, s egyszerre csak azon vették észre

magukat hogy nincsenek. Miután azonban ez eredet óta mindig így volt s még az árendás pincéjéből kertült érmelléki borok sem emeltek panaszt, meg fognak tán nyugodni a végzetnek ezuttal gyomor alaku határozatában.

Ez ugyan tagadhatlanul szépen volt megmondva.

A türelmetlen fiatalság alig várja az étkezés végét, s miután nagyvalahára az öregek átengedik a tért, az asztalok csakugy röplenek kifelé, a földet felöntözik, a cigányt sarokba tuszkolják, a cimbalom alá négy akós — üres hordót hengeritnek s megered a tánc.

Ezalatt a házban sincsenek vigság nélkül. A családos emberek ilyenkor különválva a csapodár legény- és leányseregtől meggyőződéssel iszszak a bort odabent. Szívők fölenged, kedélyök szárnyra kap, énekelnek és nem győzik áldani gyermekeiket — jelenség, mely az elérzékenyülő zsidót jellemzi.

Itt is néhány tanulmányfü.

A cilinderes, vészna lalden mellett, a teljarcu, körülszakállas, magyaros árendás. A civilizált boltos ingfodrokkal és arany gombokkal egy athleta termetű kovács szomszédja, ki izmos öklének egy legyintésével péppé zuzhatná reb Jékeft a kántort, ki elvirágozott művészetének romjait kihívólag exponálva, vezeti a kart. Ama sajátszerű, az oláh dallal rokon, meleg színezetű, derűtlenségökben is bánatos s talán csak nekünk édes, ódon nóták járnak, melyeket a hagyomány tartott fen számunkra s melyekkel a régi zsidó azon szüneteket tölti ki, melyekben nem beszél.

Dandik bássz csak elvéve mordul az énekbe, míg fia Cheskele a „fisztl“, éktelen visitásával pointirozza a harmoniát. A harmoniát? Ha az énekben nincs is meg, megvan a szivekben s reb Lókes is, ki évek óta küzd a jomkipurkoton kiváltságáért reb Jékeffel, alárendeli nagyravágyását az összhangnak, a közös örömeinek, meg nem állhatván mindamellett hogy néhány önálló fioriturákkal a maga módja szerint ne illusztrálja a jah ribon ólom egyes változatait.

E percben a község bohóca Chajem föláll.

Chajem belisztezte haját, belisztezte arcát, belisztezte kezét. Fején szakajtó van, baljában seprő. Nagy lepedőt huzott magára, melyet telhetőleg királyi redőkbe igyekszik drappirozni, mert királyt ábrázol még pedig nem mást mint Dávid királyt. Ártatlan parodiájának egy rozszant hárfával kölesönöz nagyobb élt, ennek kétes accordjaihoz általános nevetés között valami tréfás románcot énekelve, melyben a szerelmes rebecennek s a hamis bachurnak nagy szerepe jut.

Szegény Chajem! Ha visszaemlékezem, a sánta Zélig unszolásaira — ki neki versenytársa volt — hány követ dobtam utána! Szinte érzem hogy esnek azok most vissza szívemre. Azóta Chajem rég hamuvá, porrá lett; legyen moichel a rajta elkövetett csintalanságaimért.

Áiren samesznek megint dolga akadt, még pedig fontos.

A nászajándékokat kell kihirdetnie, melyeknek mindegyikét egész sorttize éri a csipős megjegyzéseknek a közönség részéről.

Áiren samesz telhetőleg igyekszik kitenni magáért s maga is megreszkírozott egy-két viccet, melyek azonban oly jámborak voltak mint ő maga. Sokkal alázatosb volt, semmint tréfálni is mert volna — pedig úgy láttatlanban föl-fölbátorította magát. Jól teszi, ki tudja mikor lesz megint lakodalom.

A sátor alatt, a föld egyenetlen színén csakugyan hegyen völgyön lakodalom. De ez a hegy-völgy nem baj, legalább Virág Marcinak nem, ki délcegen járta a lassut a roshakol divatos lányával, míg maga a földesur fia a most lett asszonyt forgatá meg, kinek negédes kellemén édes merengéssel csüggött az anyját félig átölelő Ansl.

A cigányok tust fujnak.

Vajon kinek?

Tiszteletes uram a bíróval s a tanácsbeliekkel megjelen a násznép között, mely örömmel látja körében az imént jötteket. A tiszteletes jóízűn elbeszélget a rabbival s doktorral, míg a falu esze a nótáros becsalja a falu fejét, kezét és lábát: mármint az öregbirót, a senatust s tán még a hajdut is a házba, hol jótékonyan ható elfogulatlansággal mulatnak a kóser emberekkel, kóser pecsenyékkel és kóser borokkal. Nem lehet e kedvező körülményt biztató előjeléttől nem tekinteni egy közel kijátásba helyezett üdvös transactionnak. Szólnak e mellett nótáros uramnak sürű toasztjai a közös szabadság felvirágzására s ha valaki azt hiszi hogy a toaszt nála csak szomjas ürügy — úgy többet tud mint én.

A zene szól, a kedv töretlen.

Ádám ernyedés nélkül buzsa, a klárinét nagy szava, a bőgő komoly morgása, a cymbalom enyelgése a távolban édes zenévé mosódik össze, mely lágy karjaival Anst és Fannit fogja körül.

Legyenek boldogok.

Ágai Adolf.

Lessing és Herder.

Reminiscentia.

(Folytatás.)

II.

A mit Lessing megkezdett azt Herder folytatá; csak azon különbséggel, hogy ő nem foglalkozott a korbéli zsidók elnyomott állapotának constatirozásával, hanem közvetve idézett elő más véleményt vallásfelekezettünk iránt, elődeink, a héber e k szellemi műveivel ismertetvén meg tüzetesebben a németeket.

Ő arra utalt, miszerint oly nép, melynek ősei már a bálványimádás és tudatlanság sötét korában tudták az észnek ily terményeit létrehozni, most sem lehet olyan, a milyennek őt a roszakarat declarálja, s már elődeinek nagyságánál fogva sem érdemelné a jelenlegi megvető és lealázó bánásmódot. Ezt ő „Vom Geist der ebräischen Poesie*”) című munkájában tette.

„Gyermekségem óta tápláltam keblemben e könyv eszméjét s örülök rajta most is mint egy gyermek“ — így mondja egy helyen. Müller János György e munkát illetőleg azt mondja róla: „Házában tartózkodtam midőn az első részen dolgozott, s tanuja valék a lelkiismeretességnek és gondosságnak, melylyel rajta munkálkodott, láttam mint fektűt szíven minden szó, a mit irt. Éjjel és nappal lebegék őt körül Hiob fenséges énekei s gyakran láttam arcáról a megindulás könyeit leperegni e férfi szenvedései és panaszai fölött!“

Herder e nagybecsű dolgozat előszavában különösen a fiatal theologusokhoz fordulva így szól: „Az istenészet alapja a biblia, az új testamentomé az ó szövetség könyvei; lehetetlen amaz jól érteni ha ebbe nem hatunk be, mert a kereszténység a zsidó hitből eredvén, a nyelv szelleme mindakét műben ugyanaz. Valamely nyelv szellemét pedig, nem bírjuk sohasem jobban, körülményesebben és kellemesebben tanulmányozni mint költőinek műveiből. Fonák dolog volna tehát a theologia hallgatóitól, az új testamentom könyveit az ónak mellőztével feldicsérni.“

E mű megjelenése óta a héber irodalom sokkal tüzetesebb ismerete, maradványainak a jelenkor kulturájának fejlődésére való befolyása, s e kettőből aztán maguknak a korbéli zsidóknak

*) Kiadva legtökéletesebben, barátja s tanítványa Müller János György által Stuttgartban. — A mű kétkötetű, s minden iparkodás dacára sem fejeztetett be a tervezett harmadik kötet.

nagyobb becsültetése kezdett a német nép közt elterjedni, mely utóbbinak annál inkább kellett bekövetkeznie, minthogy Lessing színművei által már előbb egyengeté az utat.

* * *

Valamint a vándor, ha sötét, villámos éjjel, elhagyott uton ballag, kimondhatlan hálaérzettel üdvözli a távolról csillogó mécs biztató, vigasztaló fényét: úgy kellett üdvözölnie az akkorában még nagyon is elhagyott zsidó népfajnak e borus egén feltűnt két csillagot.

Áldott legyen emlékezetük!

Vége.

Hoffmann Lajos.

P E S T.

A mult számban említettem kultuszadó-bizottmány immár megalakult, tagjainak száma, kik közül kettő kereskedői segéd, 50 tagra egészítettvén ki. — Elnöke e bizottmánynak Lányi Jakab ur, a pénztári osztály előljárója. A bizottmány az általános elvek megállapítása végett e héten naponként tart teljes üléseket, a jövő hét kezdetétől fogva pedig, az ünnepnapok kivételével minden nap délelőtti 10—11 óráig fogja rendes üléseit tartani, melyekben egy előlegesen megállapított sorrend szerént más más nyolc tag köteles megjelenni. akadályoztatásának esetére maga tartozván egy öt helyettesítő más bizottmányi tagot állítani. Ezen kisebb üléseken kívül, hetenként egyszer a délutáni órákban teljes ülést tart a bizottmány, melyben azon nevezetesebb kérdések döntetnek el, melyeknek elintézésére a nyolcas albizottmányok nem volnának illetékesek. Mind a teljes, mind a nyolcas ülésekben a pénztári osztály előljárója tartozik elnökölni, s ő is szintén csak egy másik előljáró által helyettesítheti magát. Örvendetes jelenséggül felemlithetem azt, hogy a bevallások máris szép számmal érkeznek be.

A választmány által a husvétii kenyér kiállításának tárgyában tervezett lényeges módosítások ezuttal nem sikerülvén, kénytelen volt az előljáróság ismét a tavali sütőkkel szerződni. A megállapodásnak kiszégezés által közhírré tett eredménye az, hogy a legjobb minőségű husvétii kenyérnek ára lesz 34 kr. a középminőségűé 22 kr, a legcsekélyebbé 18 kr. fontonként. A sütésért fizetendő a legjobb minőségű husvétii kenyértől 12 kr. a közép minőségűtől 8 kr. a legcsekélyebb minőségűtől 7 kr. fontonként. Kívánatos volna, ha az illető sütőknek ez ár-szabály ellen való netaláni kihágásai orvoslás végett az előljáróságnak azonnal bejelentetnének.

Barnay Ignác községi titkár ur kidolgozta a Chevra Kadisa új alapszabályainak javaslatát. A 106 cikkből álló javaslatból előlegesen csak azon pontot emelem ki mely szerént az egylet közigazgatási közlegei ezentul a tagok által fognának választatni, s nem mint eddig a községi előljáróság által kineveztetni.

Az „Izraelita-Magyar-Egylet“-ben mult szombaton, a purimesti istentisztelet tekintetéből, — nem tartatott felolvasás; f. hó 22-én Grossmann tanár ur folytatja ép oly érdekes mint tanulságos előadásait a természettudományok köréből.

Utóbbi napokban ez egyletnek iskolai bizottsága

fejtett ki megint dicséretes tevékenységet. Javaslatai f. hó 23-án fogván a választmány által tárgyalatni, e tárgyalás előtt róluk indiscretio nélkül bővebben nem szólhatok, — annyit azonban mégis megmondhatok, hogy a szentírás magyar fordításának kiadásáról, és országos tanítói conferentiáról van szó.

Ez érdekes választmányi ülésről tehát már a jövő számban várhatnak t. olvasóim kimerítő jelentést.

Tencer.

LEVELEZÉSEK.

Arad, március hóban.

Aradi zsidó-ügyek.

III.

(36) A jelenleg „Aradi kézműveszetet és földművelést segélyező izraelita egyesület“ név alatt létező egyesület 1842-ik évben „Aradi izr. ifjúsági jótékony egyesület“ cím alatt keletkezett. — Ezen egyesület azon célból alakult, hogy az akkor még nagy virágzásban állott nyomasztó és szűkkeblű céhrendszer ellen, melynél fogva a keresztény mesterek makacsul megtagadták zsidó mesterséget tanuló ifjaknak a céhekbe való felvételt, a lehetőségig küzdjön, és a zsidónak ez irányban működési tért nyisson, mert ámbár a céhek szűkkeblűsége által elejökbe gördített akadályok főokai voltak annak, hogy oly kevés zsidó merje magát vagy gyermekeit a mesterségek és kézműveszetek tanulására adni, mégis folytonosan szemükre hányatott, hogy a zsidó csak a kereskedés vagy uzora után tud élni, kézműveszetet vagy mesterséget nem akar megtanulni sat. — Az egyesület tehetsége szerént működött e téren, habár kevés, de mégis némi sikerrel, míg nem az 1848-ik évi események működését félben szakították. Midőn az egyesület 1853-ik évben, a kevés az előtt megjelent egyeteli törvény nyomán újra szervezte magát, az akadály, mely a zsidókat a mesterségek megtanulásában és folytatásában eddig gátolta, már itt Aradon nem létezett többé, és a keresztény mesterek nem csak hogy a zsidó tanoncoknak a céhekbe felvételét nem ellemezték, hanem, mint más tekintetben, itt is valódi szabadelvűségről áthatottan magok készséggel ajánlkoztak azoknak felvételére és tanítására. Ily körülmények közt, az egyesület új alapszabályainak kidolgozásánál célját megváltoztatván, az „Aradi izraelita kézműveszetet és földművelést segélyező egyesület“ címét vette fel, és azóta teljes erejével iparkodott a kézműveszetet és mesterségeket a zsidók közt előmozdítani és gyámolítani. — A szegényebb sorsu zsidó fiukat az egyesület maga helyezi el keresztény vagy zsidó mestereknél, azokat a lehetőségig pénzzel is segélyezvén, valamenyny helyben mesterségeket tanuló zsidó inasra választmányi tagjai által felvigyáz és rendszeres vasárnapi iskolát tart, melyben két rendszeres tanító a tanoncoknak minden vasárnap délután 2 órától 4-ig oktatást ad, azonkívül egy harmadik tanító minden harmadik vasárnap 4 órától 5-ig vallásbeli oktatásban részesíti őket. — Így sikerült az egyesületnek e téren szép eredménnyel működni, mert a mellett, hogy számos itt felszabadult zsidó mesterlegény még jelenleg vándorlason van, Aradon majdnem minden szakbeli zsidó mesterek vannak, u. m. asztalosok, lakatosok, kádárok, cukrász, csizmadiák, cipészek, órássok, szűcsök, sipka készítő, szabók, bádogosok, szappanosok, bábsütők, mészárosok, timárok, vargák, pékek, arany és ezüst művesek, kárpitosok stb. kik közül többen az egylettől nyert kamat nélküli pénzkölcsönnel kezdtek mesterségüket és azokat szép sikerrel folytatják.

Kisebb, és kevésbé szembetűnő sikerrel működött az egyesület, a földművelés terjesztésének mezején, és e téren, bár nem csekély fáradozása még eddig célhoz nem vezetett. — Az egyesület azon tapasztalást tette, hogy e téren részletes segélyezés és egyesek gyámolítása a célnak meg nem felel, mert azon sajnos körülmény, hogy a zsidó, habár szép magyar hazáját, mint e hon szülöttje forróan szerette és kész volt érte vérét ontani, még sem volt képes csak egy talpalatnyi földet is mint sajátját birni, elfojtotta a zsidóban, és kivált a szegényebb sorsu zsidóban a földművelés

és gazdaság iránti hajlamot,*) mert ha a szegényebb sorsu izraelita nagy fáradsággal magát gazdaszszá kiképezte is, mi sors várhatott reá?

Csekély megtakarított özsvegecskéjén jószágot nem vehetett, hogy azt mint sajátját művelje, mert a törvény és a kormányrendeletek ezt meg nem engedték. — Mint gazdatiszt csak ritkán és sok nehézséggel nyerhetett alkalmazást, mert azon köztudomásu dolognak, hogy a zsidó földdel melyet sajátjaként művelhessen nem birhat, az volt következtése, hogy nem is tartották őt képesnek arra, hogy a földműveléshez és gazdaszathoz értsen. Mindezek által az egyesület azon tapasztalatra jutott, hogy e téren csak nagyobb szerű működéstől lehet sikert várni, és miután azon akadály, hogy a zsidó földeket és jószágot nem szerethet, el lön háritva, az egyesület egy az összes magyarországi zsidók által létesítendő földművelést és gazdaszathoz terjesztő egyesület alakításának indítványozására határozta el magát. Ez egyesület alaprajza körülbelül a következő volna: Az egyesület vegyen Magyarország egy termékeny vidékén egy 1500—2000 holdból álló jószágot. Ezen jószágon állítson az egyesület, egy minden tekintetben tökéletes gazdasági iskolát, összekötve mintagazdasággal, hol a tanoncok egyszermind gyakorlatilag is tanulmányozzák a gazdaság minden ágait.***) E telepben vétessék föl 80—100 szegényebb sorsu zsidó fiu, kik itt a földművelés és gazdaszathoz minden ágában teljes kiképzést nyerjenek. — Kiképezettek után vagy az egyesületől nyerjenek segélyt egy kisebb jószág megszerzéséhez, hogy azon saját gazdaszathoz folytathassanak, vagy pedig az egyesület közbenjárása által helyeztessenek el nagyobb gazdaszathoz mint gazdatisztek.

Az aradi izraelita kézműveszetet és földművelést segélyező egyesület e tervét valószínűsítő, az összes magyarországi zsidó községet szándékozott körlevél által a nagy földművelést és gazdaszathoz az izraeliták közt terjesztő egyesület alakítására felszólítani, de a jelen mostoha körülmények közt nem igen lehet remény e cél elérésére, és így az egyesület kénytelen ezen indítványát jobb időkre halasztani, de biztosan hiszi, hogy ha indítványával fellépend, ez bizonyosan az összes magyarországi zsidóknál élénk viszhangra találand.***)

Végre még néhány szó a helybeli zsinagóga és istentiszteleti rendről. Az aradi izr. hitközség szép, tágas és ábitatra indító zsinagógával bir. — Ez imaház még 1834-ik évben megboldogult Chorin Aron főrabbi által beszenteltetvén, tinnepélyesen megnyitott. E felvilágosodott férfiu már akkor átlátta, miszerént a régi vallási szertartások azon alakban, a melyben azokat őseinktől öröklöttük, a haladott korban meg nem tarthatók, és meg levén gyöződve arról, hogy szent vallásunk csak úgy lesz megővővő a meghasonlásoktól, ha a vallási szertartásokban gyökeres változások történnek, nem ingadozott az istentisztelet és vallási szertartások tárgyában lényeges reformokat behozni, és így az aradi zsinagógában már 1834-ik évben az istentiszteletnél orgona és kar használtatott, mi által az ájtatosság nagy mértékben emeltetett. Kétségtelen, hogy ha e bölcs férfiu életben marad, vallási szertartásaink már eddig tetemes változásokon mentek volna keresztül, minthogy ő nagy mértékben volt a haladás embere, de e nagy férfiu 1844-ik évben, életének 79-ik évében meghalt a nélkül, hogy megkezdett reformművét befejezhette volna.

Utódja, az aradi hitközség jelenlegi lelkipásztora, Steinhardt Jakab főrabbi ur, a ki műveltsége és nagy tudományánál fogva a magyarországi rabbik sorában bizonyosan az elsők közé tartozik, annyival inkább, minthogy mint igen jeles bitszónok magyar és német nyelven egyiránt hirdeti a hit igéjét, saját nyilatkozata szerént nem osztozik egészen elődjének reformisticus nézeteiben, és így hivataloskodásának ideje alatt nem is történt e tekintetben

*) Különös, mi meg más vidékeken azt tapasztaltuk, hogy a zsidó, ha csak mint haszonbérő is szerét teheti, nagy hajlammal tűzi a mezei gazdaszathoz.

F m t.

**) Nem lehetne-e ezt elérni azáltal is, ha az alakítandó egyesület a már létező tanintézeteknél, például a magyaróváránál megfelelő ösztöndíjakat alapítana a mózesvallásu tanítványok számára? Minek külön zsidó tanintézet?

F m t.

***) Mintán Pesten is létezik földművelést és kézműveszetet terjesztő egyesület, mindenesetre jó volna ezzel egyetértőleg működni.

F m t.

semmi lépés. Tisztelt főrbink fölváltva magyar és német nyelven tartja hitszonokait, és igyekeznek hivatásunk iránti tántoríthatlan hűségre buzdítani.

Nem tartom magamat ugyan illetékesnek e komoly tárgyban döntő ítéletet mondani, de annyit mégis merek állítani, hogy vallási szertartásainkon még tetemes változások szükségesek, hogy azok olyanokká legyenek, hogy a zsidó a nélkül, hogy a socialis élet követeléseivel ellentétbe jöjjön; valódi vallásos zsidó lehessen. Adja az ég, hogy azok, a kik erre hivatják, minél hamarabb tegyék meg a szükséges lépéseket, hogy e vallásbeli reformok létesüljenek. ****)

T. szerkesztő ur!

Baja, márc. 2-án 1862.

A múlt nyári félévben szíves volt egyik Bajáról címzett cikemet becses lapjában közzétenni, melyben többek között megemlítém az izraelita kórodát; — erről most bővebben szólni kívánván, becses lapjában ismét egy kis tért kérek.

Izr. kórodánk anyagi helyzetének kétes voltát az itteni kereskedelmi karhoz tartozó Kohn J., Guthárd M., Schlieszer Zsig., Hein Ign., Ungar J., és Róth M. urak megértvén, annak gyámoltására f. é. febr. 12-én társas bált, valamint ezzel egybekötött sorsjátékot rendeztek, ez utóbbinak sikertelése pedig leginkább Friedmann Elisa és Vizek Fanni urhölgyek buzgalmanak és fáradozásainak köszönhető, mely is 100 ft. tiszta hasznot eredményezett. A kóroda előjárói kedves kötelességet teljesítenek tehát, midőn a szenvedő emberiség nevében a fennevezett uraknak és urhölgyeknek az oly szép sikertől koronázott vállalatért általában, különösen pedig ez érdemben kifejtett erélyük és buzgalmukért, valamint azon lelkes egyéneknek is, kik a kisorsolásra való tárgyakat adományozták, nem kevésbé mindazoknak, kik e vállalatot pártfogásukkal gyámoltották áldozatkészségükért, legmélyebben érzett köszönetüket a nyilvánosság előtt általam kinyilatkoztatják.

Szintén nem mulaszthatom el ezuttal nagyérdemű és köztiszteltben álló Broer Adolf orvostudor urnak ezen intézet jobb karbai helyezése körül szerzett bokros érdemeit különösen kiemelni.

Továbbá nem lesz fölösleges becses lapjában t. olvasóival tudatni, miszerint a helybeli keresztény polgárságnak rokonszenve hitfelekezettünk iránt az iparos osztályban is annyira elterjedt, hogy egyik derék hitsorsunkat Deutsch Ignác urat a szapánosok céhmesternek tették.

Mannheim József,
főlelemi tanító.

H.-M.-Vásárhely, március 5-én 1862.

Tisztelt szerkesztő ur!

Lelki örömmel, és hálával tölt kebellem veszem fel tollamat, midőn e lapok olvasóival a h.-m.-vásárhelyi közönségnek irántunk testvéri szeretetének új nyilatkozatát közölhetem. Folyó hó 3-án a jótékony nőegylet által a magyarhoni árvizkárosultak javára, több lelkes honleány és honfi közreműködésével zene- és szavalatiestély rendeztetett. A szűk tér nem engedi, hogy az egyes részletekre kiterjeszkedjem, de lehetlen meg nem említenem a taps-vihart, mely különösen kedves vendégünk, mózesvallásu hazánkfia Ormódy Bertalan ur „A népek imája“ című saját költeményének elszavalását követte. Hasonlót mondhatok a Veidenfeld Lajos ur által hegedűn játszott „Velencei karneval“ előadásáról. Emelést érdemel még helybeli ref. tanár Fejes István ur, ki „Bánk bán“ balladát irt és felolvasott. A közreműködők általában sok tapspan részestültek. A nem igen nagy közönség a működőket többszöri kihívással jutalmazta. A nőegylet által szétküldött íveken már 400 ft. iratott alá. Én is néhány nap óta 31 forintot gyűjtöttem az árvizkárosultak javára. Ungár Mór, tanító.

Külföld.

Bécs, március 17-én.

Ismét a korszellem hatalma, az európai közvélemény ellenállhatlan szava nyilatkozott e héten az egész szabadelvű sajtó

****) Levelező ur egész határozottsággal nyilatkozik a reformpártiak mellett, de mi még mindig nyílt kérdésnek tekintjük azt, melyik eljárás legyen a helyesebb? Fm t.

Kiadó tulajdonos Zsengeri Mór. Felelős szerkesztő Dr. Rokonstein Lipót. Főmunkatárs Mezei Mór.

hasábjában, adott munkát sok szellemi erőnek. — A porosz cultusminister Bethmann-Hollweg urnak utolsó elmeszülemé nye, mely azonban szerencsére halva született, volt e mozgalomnak megindítója. A porosz cultusminister ugyanis legközelebb ekkép nyilatkozott a zsidókérdésben: „Csak a kereszténység szíli türelmességet, az atheismus, valamint a zsidó vallás pedig üldözésre vágyók.“

Mit irt erről a német sajtó az ismeretes, én mint bécsi levelező csak annak kiemelésére szoritkozom, miként viszonzotta itt ezen insinuatit Dr. Jellinek ur szombati hitszonoklatában, melynek épen a porosz cultusminister ezen nyilatkozata képezte tárgyát. Dr. Jellinek ur, ki feladatául tüzte ki a zsidók igaz joga it ritka bátorságával és erélyével védeni, a nélkül hogy gyengéiket is szépitgetné, — ezen szonoklatában ujabban tanuságát adá homiletikai jelességének.

E beszéd első részében kiemeltetett a nagylelkűség és jótékonyosság, melyet az izraeliták minden korban, minden országban nem csak máshitték, hanem elkeseredett elleneik irányában is gyakoroltak, mit a történetből és thalmudból vett számos próba által bizonyított. Nem tagadhatom meg magamtól, hogy e szép idézetek egynemelyikét tisztelt olvasóimmal ne közöljem. Így a thalmud Jákob létrájára vonatkozólag azt mondja, hogy ösatyánk itt a különböző vallások képét látá. A létra, mely az eget a földdel összeköté, 8000 mértföldnyi szélességű volt, hogy a különböző utakon Istenhez törekvő emberek, egymást taszítani és kiszorítani ne kénytelenüljenek. — Az énekek énekéről való midrás pedig így szól: Isten leszáll a kertbe, melybe a különböző népeket tilteté, és azokat, melyek virágoznak és gyarapodnak koszoruvá köti, s ezzel ékíti az emberiség történetét. És egy oly népről, melynek ezek tanai, mondhatni-e azt, hogy atheista, üldözni vágyó? A beszéd második részében hibáink lettek hathatós intő modorban megróva, különösen, hogy a zsidó egymás irányában, főkép azok irányában, kik a zsidóságot a korszellemhez akarják idomítani, türelmetlen, és sokan vannak, kik istenfélőknek mondják magokat, és a לשם שמים palástja alatt feladást és intolerantiát gyakorolnak.

A beszéd, — annyit mondhatok, — irányadó körökben nagy visszhangra talált, s nem fog üdvös eredmény nélkül maradni.

Az itteni hitköztségben most semmi különös sem történik, minden tevékenység az imént életbe léptetett új árvaház szervezésében összpontosul, mely intézettől igen sokat várnak.

Semmit sem akarok érintetlenül hagyni, s így elmondom, hogy néhányan purimesti bált akartak a diánafürdőben rendezni, de mi a bőjt végett meg nem engedtetett. Értelmes izraeliták ennek örülnek, s azt mondják Rauscher bibornok ur ez alkalommal szolgálatot tett a zsidóknak, mert nem szeretik a ghettoi élethez hajló ezen elkülönítéseket, és azt hiszik, hogy a zsidók e farsangon a keresztényekkel együtt táncoltak eleget!

Nem is szükség most már a purim ünnepe, Haman-zörgetéssel, kiabálással és lármával ülni meg, mint régi időkben, midőn más védfegyverek hiányában ezen elégtételre is sóváran kellett várni, de most a modern Hamanok ellen sokkal élesebb fegyvereink vannak, és ezek: a s z a b a d s z ó, és a s z a b a d s a j t ó!

β.

Vegyes hírek.

= Az „Izraelita-Magyar-Egylet“ helyiségein f. hó 22-én esti 7 órakor Grossmann tanár ur természettudományi előadása mellett, felolvasást tart Tatay Adolf ur.

= Helytartó ur ö Nagyméltósága ft. Meisel főrbabbi urhoz levelet intézett, melyben a ft. urnak az általa az árvizkárosultak javára eszközölt gyűjtésért elismerését, ja nemeslelkű adakozóknak pedig az illető károsultak nevében forró köszönetét nyilváníta.

* Hg. Eszterházy bujái uradalmának izr. haszonbérloi 100 ftot adományoztak a katolikus templomban felállítandó orgona megszerzésére, miért a plebános urtól igen szép köszönő levelet vettek. — Ugyanezen bérlok a turai özvegyeket téli tűzifával látták el.